

Asia: VN/23407/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Museo- ja kulttuuriperintöalan ammattiliitto MAL ry näkee aikuiskoulutustuki- ja vuorotteluvapaajärjestelmän lopettamiseen liittyvän monia negatiivisia vaikutuksia työelämän kehitykselle ja kehittämiselle.

Voimassa olevassa museopoliittisessa ohjelmassa 2030 kohdassa ”Osaava ja oppiva museoala” on kirjattu, että museotyö on moniammatillista ja vahvasti verkottunutta niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin. Museoissa työskentelevien asiantunteva ja monialainen osaaminen takaa laadukkaat ja vaikuttavat palvelut. ”Museoammattilaisuus muutoksessa” -kappaleessa nähdään museoalan vahvuutena työntekijöiden korkea osaamisen taso, johon näyttelytoiminnan, kokoelmatyön, yleisötyön sekä tieto- ja asiantuntijapalveluiden laatu perustuu ja tätä osaamista halutaan ylläpitää ja kehittää.

Ohjelmassa todetaan myös, että menestyminen vaatii museoilta yhä enemmän moniammatillisuutta ja henkilöstöä, jolla on aiempaa laajempi osaamis- ja kokemustausta. Museoiden resurssien ja toimintatapojen tulee mahdollistaa henkilökunnan joustava osaamisen täydentäminen.

Museoilla työnantajina ei ole riittäviä taloudellisia resursseja panostaa työntekijöidensä kouluttautumiseen ja kehittämiseen. Alalla talous on tiukoilla huolimatta siitä, että palkkaus laahaa jäljessä (mediaanipalkka 2854 e/kk alan palkkakyselyn mukaan). Pienellä palkalla työskentelevän ei ole myöskään mahdollista kartuttaa vararahastoa, jonka turvin voisi jäädä opintovapaalle. Alan asiantuntijat ovat voineet kouluttautua ja kehittää aikuiskoulutusetuuden ja vuorotteluvapaan tuella nimenomaan sellaista osaamista, joka hyödyntää työnantajaa ja sitä kautta alan kehitystä, sekä vastaa museopoliittiseen ohjelmaan kirjattuja tavoitteita. Vaatimus alalla on etenkin horisontaalisen osaamisen laajentamisessa, ei niinkään yhä korkeamman asteen tutkinnon suorittamisesta.

Enemmistö alan ammattilaisista on jo korkeasti koulutettuja (alan palkkakyselyn perusteella 94 %:lla on korkeakoulututkinto). Tarve on nimenomaan monipuolista jo olemassa olevaa ydinosaamista. Esimerkiksi enemmän liiketoiminnallista osaamista tai jotain muuta työtehtävää tukevaa ammatillista jatkokoulutustautumista. Monessa museoalan työpaikassa on aikuiskoulutustuella hankittu myös kansainvälistä kokemusta työvaihdolla ja ”job shadowing” -järjestelmän kautta. Uhkana on, että jos tuki poistuu, katoaa myös tämä kansainvälisten yhteyksien mahdollisuus sekä alan kehittäminen kansainvälisestä näkökulmasta.

Toinen tärkeä näkökulma on hyvinvointi ja jaksaminen. Työelämän ja urien toivotaan jatkuvan yhä pidempään, ja jotta tämä olisi mahdollista, tulee olla käytössä jokin keino, joka ylläpitää ja ehkä jopa lisää työhyvinvointia. 45 vuoden työura ilman taukoja ei ole realistinen. Välillä on voitava hengähtää ja ladata akkuja sekä hankkia uutta näkökulmaa ja osaamista. Tai opiskella ja suunnata täysin uudelle uralle.

Vuorotteluvapaajärjestelmässä on pyritty kahdenlaiseen työelämän parantamiseen: vapaalle jäävän henkilön jaksaminen lisääntyy ja osaaminen kehittyy ja samalla työtön työnhakija työllistyy ja pääsee päivittämään osaamistaan. Parhaimmillaan työtön työnhakija saa työkokemusta sekä työllistyy helpommin jatkossa ja työnantaja saa vuorotteluvapaalta motivoituneen, virkistyneen ja jonkin uuden taidon tai näkökulman oppineen työntekijän takaisin.

Työurien pidentämistä tukevaa toimintaa tulee kehittää, ei lakkauttaa. Riskinä on, että yhä useampi uupuu. Työkyvyttömyyseläkkeen saajat ovat jo aiempaa nuorempia. Alle 35-vuotiaiden mielenterveyssyistä työkyvyttömyyseläkkeellä olevien määrä on lähes tuplaantunut 2000-luvun aikana. Toimialakohtaisesti arvioitujen menetettyjen palkkasummien perusteella on arvioitu, että työeläkelakien mukaiset työkyvyttömyyseläkkeet aiheuttavat noin 5,2 miljardin euron työpanoksen menetyksen vuodessa. Tämä tulee kalliiksi.

Alan kehittäminen tarvitsee lakisäätöisiä mahdollisuuksia vuorotteluvapaaseen ja aikuisopiskeluun. Museo- ja kulttuuriperintöalalla on yleistä suorittaa joku asiantuntijaosaamista lisäävä tutkinto, esimerkiksi YAMK-tutkinto, jonkin toisen alan maisteritutkinto tai asiantuntijuutta laajentavia opintoja. Aikuisopiskelijat ovat usein motivoituneita ja suorittavat tutkinnot nopeassa tahdissa, etenkin jos heillä on taloudellinen mahdollisuus keskittyä opintoihin. Tähän on aikuiskoulutusetus antanut mahdollisuuden. Aikuiskoulutusetuuden ja vuorotteluvapaajärjestelmään kohdistuvat suunnitelmat ovat ristiriidassa museopoliittisen ohjelman 2030 tavoitteiden kanssa.

MAL ei näe järkevänä aikuiskoulutustuen ja vuorotteluvapaan lakkauttamista. Kun työssä jaksetaan, ovat työurat pidempiä ja sairauspoissaolot sekä mahdolliset sairauseläkkeet vähenevät. Tämä on kansantalouden, yhteiskunnan resilienssin sekä työntekijän ja työntekijän yhteinen etu.

Mäkelä Katariina
Museo- ja kulttuuriperintöalan ammattiliitto MAL ry